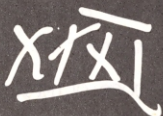

tema del mes

ASSEMBLEA INTERCOMARCAL D'ESTUDIOSOS

l'Hospitalet de Llobregat, 24-25 maig 1986

ESTEM SATISFETS

95 comunicacions, cinc ponències i 225 assembleistes, són les dades fredes de la XXXI Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos, celebrada a la nostra ciutat els passats dies 24 i 25 de maig, i que va organitzar el nostre Centre. Dos són els elements de la valoració positiva que fem d'aquesta convocatòria:

- 1.- En primer lloc l'altíssima participació, fonamentalment d'estudiosos de la nostra ciutat (67 de les 95 comunicacions), l'alt nivell de bona part de les mateixes i també l'ampli ventall dels temes tractats. Vam voler trencar amb una dinàmica arrelada des del començament de les Assemblees i que consistia en parlar gairebé només de temes històrics i una mica de Ciències Naturals.

L'objectiu es va acomplir: es van presentar estudis històrics, però també anàlisis de l'estructura econòmica. Es va parlar de l'atur juvenil, del moviment associatiu dels botiguers, de l'escolarització durant la II República, dels vertebrats del Delta del Llobregat, d'urbanisme, d'ordenació territorial, de cultura, de sanitat, de mitjans de comunicació, de l'espai juvenil, de normalització lingüística... I bona part d'aquests treballs proposen línies de futur per la nostra ciutat.

- 2.- També estem satisfets de l'organització de l'Assemblea i de les ajudes rebudes de tot arreu. Un any després de la seva primera aparició pública, el Centre d'Estudis de l'Hospitalet ha arribat a la majoria d'edat. Pensem que tothom va quedar satisfet del funcionament de la convocatòria.

JUNTA DIRECTIVA

- . J. Botey
- . A. Trilla
- . C. Arranz
- . J. Camós
- . X. Rosselló
- . G. Cansado
- . F. Serena
- . M. Calderón
- . F. Navarro
- . M. López

CONSELL DE
PUBLICACIONS

- . J. Botey
- . J. Casas
- . J. Font
- . M. González
- . C. Martí
- . Ll. Recolons
- . F. Rodon
- . J. Vila

BUTLLETÍ

- . X. Arjalaguer

El nostre local
roman obert
cada dia , de
dilluns a divendres,
i de 9
a 13 de matí.

Un cop clausurada l'Assemblea, comença un altra feina. La difusió dels estudis aplegats, fonamentalment dels que parlen de l'Hospitalet. Un mitjà per a fer-ho serà el nostre Butlletí; un altra, una publicació que reuneixi tots els materials recollits. Estem estudiant si el millor és editar-los tots junts o bé anar-los fent públics per temes.

De moment, i molt resumides, avancem una síntesi de les cinc ponències de la carta que ens va fer arribar en Pierre Vilar (president de l'Assemblea malgrat que no va poder estar present a causa de l'edat) i de les paraules de clausura de Josep Iglésies (president de la Junta Permanent de les Assemblees Intercomarcals).

APROFITAR ELS JOCS OLÍMPICS

La sessió acadèmica la va començar l'urbanista Manuel Herce per parlar sobre els possibles Jocs Olímpics de 1.992: "els diners que es gastaran poden ser utilitzats per rehabilitar la perifèria de Barcelona o bé perquè alguns facin grans negocis". Aquesta rehabilitació és molt més necessària, va afegir, si tenim en compte que malgrat l'esforç fet des de la recuperació de la democràcia municipal "gairebé continua sent la mateixa la distància que hi ha entre les necessitats de la població i les infraestructures disponibles". L'operació olímpica ha de servir per incrementar els serveis disponibles per les poblacions de les zones "pobres" de la perifèria metropolitana i dels barris extrems de Barcelona: "han de ser un esdeveniment esportiu, però també s'han d'utilitzar per treure diners de l'Estat en una perspectiva de futur". Aquests diners els va quantificar Herce entre cent i dos cents mil milions de pessetes en els propers quatre anys.

LES ACTUACIONS EN LA PERIFERIA

Quines havien de ser aquestes actuacions que calen en les àrees perifèriques les va sintetitzar l'arquitecte Miquel Roa. Primer, però, va explicar-ne dues característiques definitòries: la manca de qualitat formal i també la manca d'identitat pròpia. Per resoldre-les, Roa va proposar:

- a.- Intervencions sectorials d'iniciativa dels ens metropolitans (en el nostre cas la CMB): grans parcs metropolitans, infraestructures dels transports...

XIXI

ASSEMBLEA INTERCOMARCAL D'ESTUDIOSOS

l'Hospitalet de Llobregat, 24-25 maig 1986

b.- Intervencions d'altra centralitat metropolitana que per la seva dimensió ja no es poden localitzar en la ciutat central: parcs urbans, instal·lacions esportives d'alta competició...

c.- Intervencions puntuals de reequipament i de requalificació, d'iniciativa municipal: augment i millora de la urbanització i de l'edificació pública...

d.- Intervencions de rehabilitació integral de polígons d'habitatges, en moltes ocasions des de la iniciativa de l'Estat.

e.- Intervencions d'extensió i de consolidació urbana de les ciutats noves, amb la iniciativa d'ens públics autònoms i d'àmbit plurimunicipal.

L'HOSPITALET: DE LA DESINDUSTRIALITZACIÓ A LA REINDUSTRIALITZACIÓ

La següent intervenció corresponia a Jaume Ponsa, gerent de l'Eix de Promoció Industrial de l'Hospitalet i Cornellà. Va començar donant un seguit de dades que caracteritzen, al seu judici, l'estructura industrial de la nostra ciutat: petita i mitjana indústria, reconversió industrial salvatge a partir de 1.973, alta taxa d'atur pal·liada per l'economia submergida...

Malgrat això, Ponsa creu que ha començat

una època de millora en l'activitat industrial de l'Hospitalet: la urbanització dels polígons de Gran Via Sud, Pedrosa i Carretera del Mig, la total apertura del Cinturó del Litoral... Prova d'aquesta millora és que a la ciutat no hi ha ni una sola nau industrial buida.

L'HOSPITALET LABORATORI CULTURAL

Jaume Botey, president del Centre, va dir que la nostra ciutat és un bon laboratori per mesurar el grau d'integració cultural entre les comunitats que viuen a Catalunya. Abans havia analitzat sintèticament el moviment associatiu i popular dels anys setanta: "articulava els tres elements fonamentals de tot canvi social de fons: el dret a viure a la ciutat, la recerca de la comunitat i la voluntat de participació política".

Una part d'aquests objectius ha estat satisfeta pel procés democràtic, però en la seva opinió han aparegut fenòmens nous: "el progressiu allunyament entre les societats civil i política; l'accentuat monopoli ideològic de la societat política i la seva progressiva burocratització; el sorgiment amb força (fins i tot amb el recolzament institucional) de formes i manifestacions culturals no catalanes i, finalment, la pèrdua de valor de Catalunya davant dels immigrants a causa de l'atur". El ponent va dir, per acabar, que a partir d'aquestes noves coordenades s'ha

XIX

de dibuixar el model cultural de futur per a cada localitat i comarca.

LA PROPIETAT DE LA TERRA I EL PREU DEL BLAT

Finalment l'historiador Jaume Codina va analitzar l'evolució de la propietat de la terra a l'Hospitalet des de la societat medieval, fins la revolució demogràfica del segle XVIII, època en la qual s'origina un proletariat rural al servei d'una pagesia cada cop més forta i rica. Aquesta evolució, va afegir, va ser paral·lela a les oscil·lacions del preu del blat, esdevingut preu-patró del cost de la vida. L'esmentat model de societat va començar a desaparèixer al segle XIX gràcies a la industrialització progressiva del nostre terme municipal.

COMARQUES: DAVID CONTRA GOLIAT

Acabades les ponències va prendre la paraula Josep Iglésies per reivindicar les comarques: "que lluiten com David contra Goliat, per evitar ser engolides per la ciutat de Barcelona", lluita que es duu a terme en condicions difícils ja que sovint "són oblidades o marginades pels mitjans de comunicació barcelonins". Iglésies va acabar relacionant el problema cultural i el problema demogràfic en les poblacions que, com l'Hospitalet, han crescut un 6.000% des de 1.900.

PIERRE VILAR: BARCELONA I LES COMARQUES

Quan vaig arribar per primera vegada a Catalunya -ja en farà seixanta anys l'any que ve-, jo no em sentia encara historiador sinó geògraf.

El meu primer mestre en geografia de Catalunya fou Pau Vila i el meu primer company d'excursions i d'investigacions fou Gonçal de Reparaz. Això significa que vaig conèixer, fins i tot més al principi que Barcelona, els seus voltants industrials: Badalona i l'Hospitalet, Terrassa i Sabadell. I també Vic i Berga, Mataró o Igualada: les "comarques" em semblaren tan importants per comprendre Catalunya com la mateixa capital (és més tard, vivint-hi, que em vaig tornar un entusiasta de Barcelona).

Recordo que quan vaig presentar, a París, el meu principal treball "Catalunya dins l'Espanya moderna", em van fer sobre la "questió comarcal", algunes objeccions. Fernand Braudel em va dir: però què és això de "Catalunya"? El fenomen important, el fenomen "mediterrani", és Barcelona!. Vaig dir: No. És cert que Catalunya, sense Barcelona, seria poca cosa; però què seria Barcelona -sia en els seus moments de gran expansió, sia sobretot en els seus temps de retraïment- sense les aportacions en productes, en diners i, més encara, en homes, de les comarques?.

I per això em vaig interessar particularment, entre 1931 i 1934, en l'elaboració de la "divisió comarcal" de la Generalitat, i en les primeres manifestacions dels "estudis comarcals". Així, la presidència que heu tingut la gentilesa d'oferir-me a l'Hospitalet, em sembla una excursió per la meua joventut.

PIERRE VILAR

XIXI

ASSEMBLEA INTERCOMARCAL D'ESTUDIOSOS

l'Hospitalet de l'lobregat, 24-25 maig 1986

activitat del centre

ADVERTIMENT IMPORTANT ALS SOCIS

Bona part dels socis ja han recollit gratuïtament un exemplar de la nova publicació del Centre, "54 relats d'immigració". Enviar-lo a la resta, representaria una despesa important per la nostra entitat. Preguem doncs que el passeu a recollir pel nostre local qualsevol dia, excepte els dissabtes i diumenges, de 9 a 13 hores.

HEM ESTAT A FIRACIUTAT

Del 9 al 14 del passat mes de maig, es va celebrar Firaciutat 86. Com l'any passat, el Centre va estar-hi present. Molts més veïns de l'Hospitalet van doncs assabentar-se de l'existència de la nostra entitat.

Dins del marc de la fira es van presentar els nous llibres que han escrit dos socis del Centre: "54 relats d'immigració" de Jaume Botey i "L'Hospitalet 1930-1936: la història de tots nosaltres" de Joan Camós.

RENOVAT EL CONVENI AMB L'AJUNTAMENT

El nostre Centre i la Fundació Pública "Patronat Municipal de Cultura" de l'Ajuntament de l'Hospitalet, han firmat el conveni corresponent a l'any 1.986. El conveni regula les relacions entre les dues institucions.

agenda

SIMPÒSIUM INTERNACIONAL A BARCELONA

La Federació Mundial de les Associacions d'Amics de les Nacions Unides ha decidit de celebrar el seu acte més important del 1986 (Any Internacional de la Pau) a Barcelona. Es tracta d'un simposium sobre "Educació per a la comprensió internacional i la pau". Els treballs es dividiran en sis grans grups: Principis bàsics. Educació formal. Educació extraescolar. Formació d'agents educatius. Mitjans de comunicació. Cooperació internacional. Les sessions tindran lloc del 7 a l'11 de juliol.

Si algú vol ampliar aquesta informació pot adreçar-se a l'Associació dels Amics de les Nacions Unides, c. Fontanella 14. 1er. - 08010 Barcelona.

Investigacions Sociològiques

- ☐ Premis per a investigacions sociològiques
 - Els temes del premi són tesis doctorals de caràcter polític i social.
 - La convocatòria va adreçada a persones espanyoles amb titulació universitària superior.
 - Les sol·licituds han de presentar-se abans del dia 1 d'octubre de 1986.
 - La quantitat concedida als dos premis és de 500.000 pessetes.
- ☐ Premi anual de Sociologia i Ciència Política
 - Aquest premi es convoca per a un treball acabat inèdit d'interès en el camp de la Sociologia.
 - El treball haurà de presentar-se abans del dia 1 de novembre de 1986.
 - El premi està dotat amb 1.000.000 de pessetes.
 - Els dos premis els ha convocat el centre d'Investigacions Sociològiques.

Per a més informació i documentació adreceu-vos a la Sra. Pepa Llach, de la Secretaria de la CIRIT al carrer Comte d'Urgell 240 7è D 08036-Barcelona, telèfon (93) 321 21 46.

calaix de sastre

EXCAVACIONS ARQUEOLÒGIQUES A L'ERMITA DE BELLVITGE

Està en premsa, i per tant apareixerà aviat, la memòria de les excavacions dutes a terme a l'ermita de Bellvitge durant els anys 1.980 i 1.981. Donat que el resultat d'aquests estudis no ha estat gens divulgat, hem pensat que pot ser d'interès pels nostres socis, reproduir una part de la valoració que en va fer Alberto López, responsable d'aquestes excavacions, dutes a terme per la Diputació de Barcelona:

L'ermita de la Mare de Déu de Bellvitge, situada en el barri al qual ha donat nom, dintre del casc urbà de la ciutat de l'Hospitalet, constitueix un dels pocs jaciments susceptibles d'excavació que romanen intactes en aquesta població. L'incontrolat desenvolupament urbanístic de l'Hospitalet durant els darrers anys, sobretot des de la dècada dels seixanta, ha destruït sistemàticament qualsevol vestigi del passat. Per això l'ermita de Bellvitge és quasi bé l'únic jaciment amb possibilitats d'ésser estudiat (recentment foren arrasades les restes d'una vil·la romana pròxima a l'església de santa Eulàlia de Provençana). Així doncs, i a petició de l'Ajuntament de la ciutat, l'Institut de Prehistòria i Arqueologia començà una excavació sistemàtica de l'ermita, la primera etapa de la qual ressenyem seguidament.

Les notícies de la presència humana a Bellvitge daten del segle XIII (MARCÉ, 1979, p. 27). Es parla, llavors, d'una capella dedicada a la mare de Déu de Bellvitge, però res no es diu de la seva data de consagració o dels nuclis de població pròxims a ella. Així doncs, l'ocupació de la Marina de l'Hospitalet, coneguda bastant bé des del segle XVI, resta molt confusa pel que fa a períodes anteriors. Per aquesta raó, l'objectiu de la recerca duta a terme era doble: per una banda, es pretenia esbrinar la data d'instal·lació de l'ermita i, per altra

banda, comprovar les diverses fases d'utilització citades en els textos i constatar, si es presentava l'ocasió, l'existència d'altres anteriors. Amb aquestes intencions es practicà un sondeig estratigràfic a l'angle nord-est de l'actual fàbrica del temple, construïda vers el segle XVIII —i que ha sofert abundoses reformes fins fa molt pocs anys—, angle que comprenia també la cara nord de l'absis de planta quadrada i part d'una paret lateral de la nau. Com que es dona la circumstància que el recinte segueix dedicat al culte i fa poc temps que fou pavimentat, els treballs es realitzaren extramurs, sobretot tenint en compte el seu caràcter preliminar. El mètode d'excavació emprat respon al proposat per E. C. Harris i que, fins ara, venim utilitzant amb òptims resultats en recerques d'època clàssica (vegeu bibliografia a l'informe d'Empíries).

La primera característica destacable del jaciment és la seva extraordinària potència: les avingudes del Llobregat (YÁÑEZ, 1971, p. 25) han disposat en

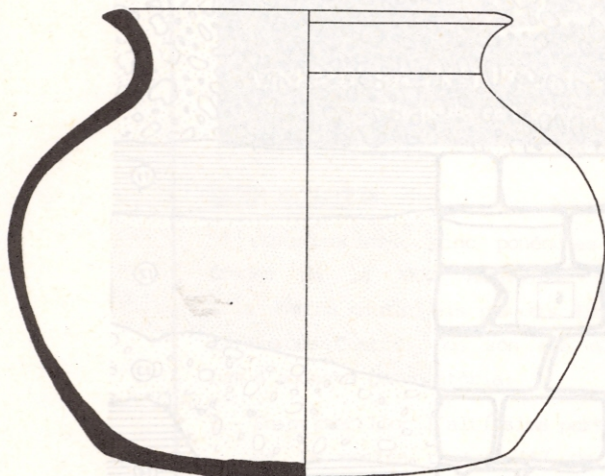
aquesta zona una sèrie de capes d'argila que paulatinament han fet créixer el nivell d'habitació, fins al punt que la seqüència trobada té una profunditat pròxima als quatre metres. Les capes descobertes comencen amb un paviment de lloses sobre base de formigó —elements 1 i 10— col·locat fa alguns anys; per sota d'aquest, un reompliment del segle XIX, contemporani d'unes estructures annexes a l'ermita, les quals van desaparèixer en construir l'esmentat paviment i procedir a la restauració de las parets vistes. Quasi immediatament per sota del referit reompliment —estrat 8—, i servint de fonament a l'obra moderna, apareixen una absidiola —element 5— i una paret en direcció est-oest que, sens dubte, pertany a l'antiga església romànica —element 2. Aquests paraments, fets a base de petits carreus ben escalfats i en excel·lent estat, arribaren gairebé fins al final del sondeig, posant de manifest la conservació quasi total de l'edifici romànic, al qual manca únicament la coberta.

Per sota del citat estrat 8 del segle XIX, aparegué també un mur en direcció nord-sud —element 4—, coronat per una refacció amb pedres i maons —element 6. Aquest mur, perpendicular al romànic, però separat d'aquest uns centímetres, estava construït a base de carreus de bona factura una mica més grans que els del parament 2. Finalment, hem de fer esment de dos nous elements coberts també per l'estrat 8: un contrafort situat entre el final de l'absidiola 5 i el començament del mur 2, que hem anomenat element 3, i un mur en direcció est-oest, perpendicular a la mateixa absidiola i que limitava el sondeig en aquesta part pel seu costat sud —element 7. Es trobaren una sèrie de capes numerades 11, 12, 13 i 14, que anaven a parar a totes les construccions descrites, i estaven cobertes per l'estrat 8. Aquests nivells, entre els quals alternaven els fèrtils amb els estèrils, compostos per argiles d'aportació fluvial, foren datats des del segle XVIII fins al XV. Seguidament aparegué un nou estrat, el 15, la part superior del qual havia estat utilitzada com a paviment de terra batuda. Aquest terra coincidia amb una rebava present al contrafort 3 i que es perllongava a través del mur 2. Al mateix temps, en rebaixar-se l'estrat 15, es constatà un canvi d'aparell en el mur 4, identificat com el seu fonament i anomenat element 16. Per

sota del nivell del paviment s'observà també un canvi en la tècnica constructiva del mur 7, que es denominà element 17, i els fonaments del contrafort —element 18.

El repetit estrat 15, que estava compost d'argiles amb nòduls d'argamassa i que contenia abundant material, fou datat a finals del segle XIV o començaments del XV. Per sota, es trobà una capa d'argiles molt dures i quasi estèrils —estrat 19. Aquest nivell cobria una altra capa d'argiles molt més toves i sorrenques, el nivell de la qual es trobava una mica per sobre de la banqueta de fonamentació del mur romànic est-oest, i coincidí amb el de la banqueta de l'absidiola —element 22 — en la qual, al mateix temps, es recolzava el fonament del mur est-oest 7-17 denominat element

cions 27 i 32. Aquestes olles aparegueren sobre els peus dels individus referits —sobretot en la tomba 27, car la 32 es trobava molt malmesa. Es tracta de peces de ceràmica rogenca de pasta molt tova, amb abundant desgrentant de quars. La vora és exvasada i arrodonida i el fons una mica convex. La paret externa és molt cendrosa, cosa que evidència l'acció del foc. Volem ressaltar, a més, que aquest material és l'únic contingut per la capa 20 que, fora d'això, és absolutament estèril. De moment, aquestes peces es troben en estudi, però, segons el nostre parer, podrien datar-se vers la segona meitat del segle XI. Els exemplars de Bellvitge són molt a prop de les ceràmiques de la Tossa de Montbui (J. i J. ENRICH, 1978), essent, sempre segons la nostra opinió, anteriors a les del

ESQUEMA D'UNA DE LES PECES DE CERAMICA OXIDADA ALT-MEDIEVAL, TROBADA COM A AIXOVAR DINS D'UNA DE LES SEPULTURES EXCAVADES. AQUESTES PECES PODEN DATAR-SE DE LA SEGONA MEITAT DEL SEGLE XI, APROXIMADAMENT, I INDIQUEN UN MOMENT QUE EL TEMPLE JA FUNCIONAVA COM A TAL, POTSER, VA SER BASTIT UNS ANYS ABANS.

23. Aquestes argiles foren denominades estrat 20, i la banqueta del mur 2 element 21. El nivell 20 cobria una sèrie d'inhumacions, en la seva major part infantils, dipositades en dues fases quasi contemporànies —tombes 24 a 32. Els enterraments, situats una mica per sota del nivell de la banqueta romànica 21-22, no posseïen coberta de cap mena i, en línies generals, es trobaven orientats en direcció est-oest. (Nogensmenys, hi ha també tombes en direcció nord-sud o ostensiblement obliqües respecte dels punts cardinals.) Com es pot veure, es tractava d'individus col·locats directament sobre el terra i, tal vegada, dintre d'una fossa comuna, car no s'han trobat en aquesta fase perfils indicatius de sepultures individuals. Sembla com si els enterraments de cadascuna de les dues fases presents en l'estrat 20 haguessin estat fets simultàniament utilitzant fosses de gran amplada i escassa fondària. Malgrat la descrita pobresa d'aquestes tombes, cal destacar un fet inusual: la presència de dues olles carenades com a aixovar de les inhumacions

Castell de Cabrera d'Anoia (LÓPEZ I NIETO, 1979). Dues peces molt semblants foren trobades a la vil·la romana de Can Modolell, a Cabrera de Mar (Maresme), però, havent vist la més recent fa uns dies, creiem que la seva vora és molt més angulosa que les de l'Hospitalet. Nogensmenys, la forma és quasi idèntica, sobretot l'olla publicada, la vora de la qual és molt més semblant a les nostres (SECCIÓ 1978, p. 77).

Finalment, i cobertes per la capa següent, l'estrat 33, foren descobertes dues tombes anomenades 34 i 35 que, tot recolzant-se en el terra natural de "fetge de vaca", estan formades per una successió de pedres no treballades col·locades per sobre de l'individu. En aquest cas, no es troba cap mena d'aixovar.

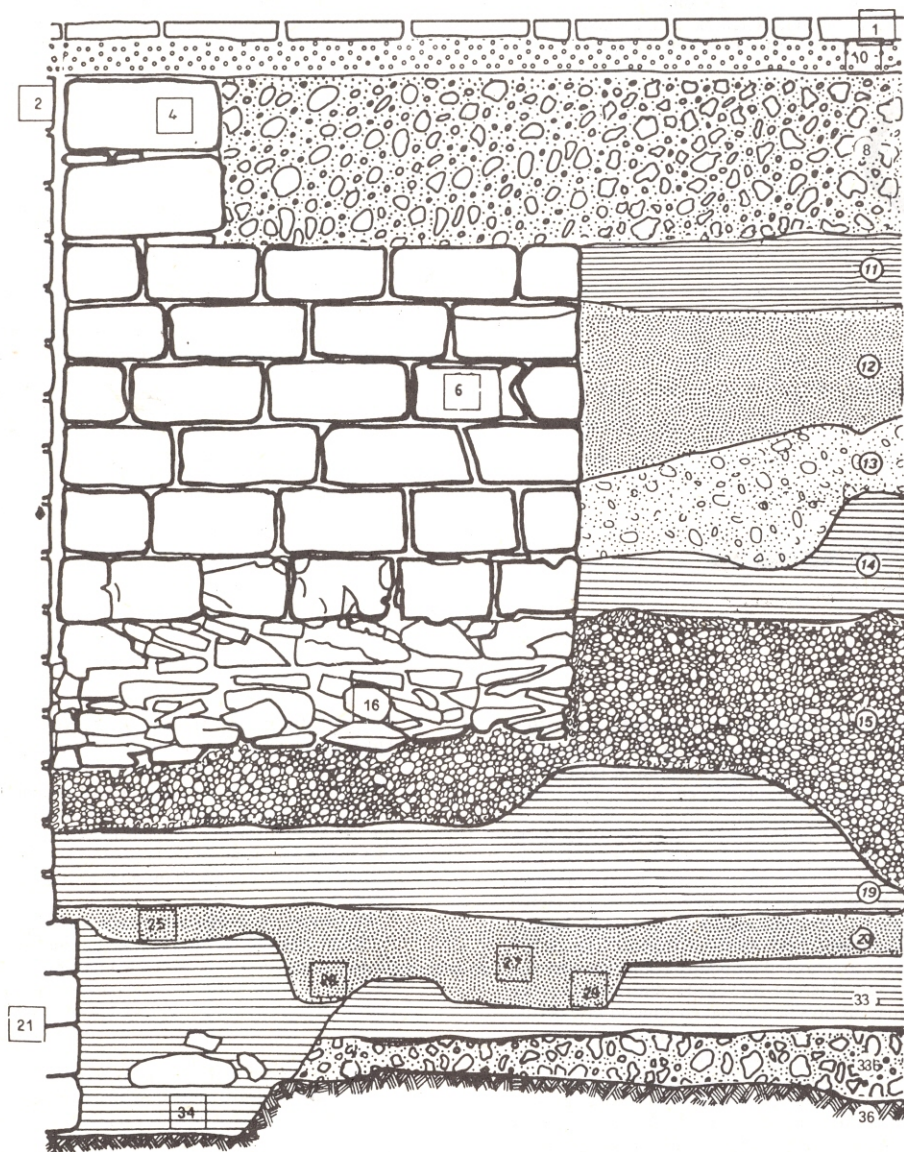
Com a resum del que hem exposat, podem assenyalar tres grans fases d'ocupació a l'ermita de Bellvitge. La primera, anterior a la meitat del segle

XI, correspon a les primeres tombes i a l'edificació del temple. La segona, datada per les ceràmiques de les tombes 27 i 32, és contemporània de la primera utilització del recinte sacre. I a segona, a finals del segle XIV o començaments del XV, assenyalava la construcció del contrafort 3 i el mur 4, a més del segon moment del mur 7-17 —el primer moment del qual és posterior a la banqueta romànica, però anterior a l'estrat 15 que data aquest horitzó— i, per últim, una tercera fase bastant complexa, que comprèn des dels segle XVI fins al XIX, que inclou diverses remocions i construccions, la descripció de les quals seria molt prolixa en tan poc espai.

Bibliografia citada

- J. i J. ENRICH, 1978. JORDI i JOAN ENRICH i HOJA: *Fons de Cabana Alto-Medieval a la Tossa de Montbui*, "Informació Arqueològica" (27-28, maig-desembre, 1978), pp. 75-82.
 LÓPEZ i NIETO, 1979. A. LÓPEZ MULLOR i F. J. NIETO PRIETO: *Hornos de cerámica gris medieval en el Castell de Cabrera d'Anoia*, "Informació Arqueològica" (30, maig-agost, 1979), pp. 154-161.
 SECCIÓ 1978. SECCIÓ ARQUEOLÒGICA DEL MUSEU DE MATARÓ: *El jaciment arqueològic de "Can Modolell" (Cabrera de Mar)*, "Quaderns de Prehistòria i Arqueologia del Maresme" (4 gener-juny, 1978) p. 97, lám. IV.

Albert López i Mullor

BELLVITGE 1981 PERFIL OEST